

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2009. szeptember 10. *

A C-97/08. P. sz. ügyben,

az **Akzo Nobel NV** (székhelye: Arnhem [Hollandia]),

az **Akzo Nobel Nederland BV** (székhelye: Arnhem),

az **Akzo Nobel Chemicals International BV** (székhelye: Amersfoort [Hollandia]),

az **Akzo Nobel Chemicals BV** (székhelye: Amersfoort),

az **Akzo Nobel Functional Chemicals BV** (székhelye: Amersfoort),

* Az eljárás nyelve: angol.

képviselik őket: C. Swaak, M. van der Woude és M. Mollica ügyvédek

fellebbezőknek

a Bíróság alapokmányának 56. cikke alapján 2008. február 27-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a másik fél az eljárásban:

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselik: X. Lewis és F. Castillo de la Torre, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: A. Rosas tanácselnök, J. N. Cunha Rodrigues, J. Klučka, P. Lindh és A. Arabadjiev (előadó) bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,
hivatalvezető: R. Grass,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

a főtanácsnok indítványának a 2009. április 23-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Fellebezésében az Akzo Nobel NV (a továbbiakban: Akzo Nobel), az Akzo Nobel Nederland BV (a továbbiakban: Akzo Nobel Nederland), az Akzo Nobel Chemicals International BV (a továbbiakban: Akzo Nobel Chemicals International), az Akzo Nobel Chemicals BV (a továbbiakban: Akzo Nobel Chemicals) és az Akzo Nobel Functional Chemicals BV (a továbbiakban: Akzo Nobel Functional Chemicals) azt kéri a Bíróságtól, hogy helyezze hatályon kívül az Elsőfokú Bíróság T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletét (EBHT 2007., II-5049. o.; a továbbiakban: megtámadott ítélet), amelyben elutasította az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásról szóló 2004. december 9-i 2005/566/EK bizottsági határozat (C.37.533. sz. „kolin-klorid”-ügy) (HL 2005. L 190., 22. o.; a továbbiakban: vitatott határozat) hatályon kívül helyezése iránt benyújtott kérelmüket.

- 2 E határozatban az Európai Közösségek Bizottsága azt róttá a címzettek terhére, hogy folyamatos és egységes jogsértésben vettek részt az EK 81. cikk (1) bekezdése, valamint 1994. január 1-jétől az Európai Gazdasági Térségről szóló, 1992. május 2-án aláírt megállapodás (HL 1994. L 1., 3. o.) 53. cikkének (1) bekezdése vonatkozásában.

Közösségi jogi háttér

- 3 A Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o., magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikkének (2) bekezdése kimondja:

„(2) A Bizottság határozattal 1000-tól 1 000 000 elszámolási egységig terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból:

a) megsértik a[z EK] [81.] cikk[...] (1) bekezdését vagy [az EK 82.] cikk[e]t; vagy

[...]”

- 4 A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 23. cikkének (2) bekezdése kimondja:

„A Bizottság határozattal bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy vállalkozások társulásaira, amennyiben azok akár szándékosan, akár gondatlanságból:

a) megsértik a Szerződés 81. vagy 82. cikkét; vagy

[...]

A jogsértésben részt vevő vállalkozások és vállalkozások társulásai tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes forgalmának 10%-át.

[...]”

A jogvita alapját képező tényállás

- 5 A Bizottság megállapításai alapján – amelyekre az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletben hivatkozik – a jogvita alapját képező tényállás a következő.
- 6 A Bizottság, miután egy amerikai gyártó 1999 áprilisában méltányossági intézkedés alkalmazására irányuló kérelmet nyújtott be hozzá, vizsgálatot indított a világméretű kolin-klorid-ágazatra vonatkozóan, amely vizsgálat az 1992-től 1998 végéig tartó időszakot fedte le.
- 7 A kolin-klorid a B-komplex vízben oldódó vitamincsoportba tartozik (B4-vitamin). Elsősorban a takarmányiparban használják élelmiszer-adalékanyagként. A gyártókon

kívül a kolin-klorid piaca érinti egyrészt a feldolgozókat, akik a terméket folyékony formában szerzik be a gyártóktól, és kevert kolin-kloriddá alakítják a gyártó vagy saját maguk számára, másrészt a forgalmazókat.

- 8 A fellebbező öt vállalkozás az Akzo Nobel csoportba tartozik, és a kolin-klorid gyártói közé tartozik. A Bizottság vizsgálatának tárgyát képező időszakban a csoport anyavállalataként működő Akzo Nobel közvetlenül vagy közvetetten 100%-os részesedéssel rendelkezett a többi fellebbező vállalkozásban. Az utóbbi ugyanis 100%-os részesedéssel rendelkezett leányvállalatai, az Akzo Nobel Nederland és az Akzo Nobel Chemicals International vállalkozásokban. Az Akzo Nobel Nederland 100%-os részesedéssel rendelkezett az Akzo Nobel Chemicals nevű leányvállalatában, mely utóbbi maga rendelkezett az Akzo Nobel Functional Chemicals valamennyi részesedésével.
- 9 Az Akzo Nobel által a vitatott határozatot közvetlenül megelőző üzleti évben, 2003-ban bevallott, összevont világszintű forgalom 13 milliárd EUR volt.
- 10 Az Európai Gazdasági Térség (EGT) vonatkozásában kartell valósult meg két különböző, de egymáshoz szorosan kapcsolódó szinten: világ- és európai szinten.
- 11 Világszinten több észak-amerikai és európai gyártó – köztük a fellebbezők – versenyellenes magatartást folytattak 1992 júniusa és 1994 áprilisa között. Csak az európai gyártók – köztük a felperesek – vettek részt azokon a megbeszéléseken, amelyek európai szinten valósították meg az 1994 márciusától 1998 októberéig tartó kartellt.
- 12 A Bizottság a világ- és európai szinten kötött megállapodásokat az EGT vonatkozásában összetett, folyamatos és egységes jogsértésnek tekintette, amelyben az észak-amerikai

gyártók bizonyos ideig, az európai gyártók pedig a bizottsági vizsgálat tárgyát képező teljes időszakban részt vettek.

- 13 A Bizottság 2004. december 9-én elfogadta a vitatott határozatot. E határozat 1. cikkében megállapította, hogy több vállalkozás – köztük a fellebbezők – megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését és az EGT-Megállapodás 53. cikkét, amennyiben megállapodások és összehangolt magatartások olyan egységében vettek részt, amelynek tárgya ármeghatározás, piacfelosztás és a versenytársakkal szembeni összehangolt fellépés volt az EGT kolin-klorid-ágazatában.
- 14 Az Akzo Nobel csoportot illetően a Bizottság úgy határozott, hogy a vitatott határozatot együttesen és egyetemlegesen címezi valamennyi fellebbezőnek. Az Akzo Nobel Nederland, az Akzo Nobel Chemicals International és az Akzo Nobel Chemicals, illetve jogelődjük közvetlenül vettek részt a jogsértésben. Az Akzo Nobel Functional Chemicals az Akzo Nobel Chemicals leányvállalataként jött létre 1999 júniusában. Következésképpen a Bizottság úgy találta, hogy az Akzo Nobel Functional Chemicals a jogutód az anyavállalatának a kolin-klorid-ágazatban korábban folytatott tevékenysége nagy részét illetően, és ennek következtében szintén az említett határozat címzettjének kell lennie.
- 15 Közelebbről az Akzo Nobelt vizsgálva a Bizottság úgy vélte, hogy az gazdasági egységet képez az Akzo Nobel csoporthoz tartozó más, szintén a vitatott határozat címzettjeiként szereplő jogi személyekkel, és ez a gazdasági egység vett részt a kartellben. A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az említett társaságnak ténylegesen lehetősége volt meghatározó befolyást gyakorolni azon leányvállalatai üzletpolitikájára, amelyeknek közvetlenül vagy közvetve a teljes tőkéjével rendelkezett, és feltételezhető, hogy ténylegesen gyakorolt is ilyen befolyást. A Bizottság tehát az Akzo Nobel leányvállalatai kereskedelmi önállóságának hiányára következtetett, és így az Akzo Nobelnek is címezte a vitatott határozatot, annak ellenére, hogy ő maga nem vett önállóan részt a kartellben.

- 16 A Bizottság úgy vélte, hogy az Akzo Nobel operatív társaságai vagy kereskedelmi egységei kereskedelmi önállóságának hiányát az Akzo Nobel által a közigazgatási eljárás folyamán benyújtott dokumentumok is alátámasztják.
- 17 Valamennyi fellebbező piaci részesedése és különösen a jelen ítélet 9. pontjában említett adat alapján a Bizottság a vitatott határozat 2. cikkében a fellebbezőket együttesen és egyetemlegesen 20,99 millió EUR összegű bírság megfizetésére kötelezte az említett határozat 1. cikkében említett jogsértések elkövetéséért.

Az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott kereset és a megtámadott ítélet

- 18 Az Elsőfokú Bíróság előtt a vitatott határozat hatályon kívül helyezése iránt előterjesztett keresetük alátámasztására a fellebbezők három jogalapra hivatkoztak.
- 19 A Bizottság úgy vélte, hogy az említett kereset elfogadhatatlan volt, mivel azt szerinte nem a Bíróság alapokmányának 21. cikkével és az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 44. cikkével összhangban nyújtották be, illetve az nyilvánvalóan megalapozatlan az Akzo Nobel Nederland, az Akzo Nobel Chemicals International és az Akzo Nobel Chemicals esetében, mivel az említett kereset – amelyet öt különálló eljárásban kellett vizsgálni – nem tartalmazott olyan jogalapot, amelyek igazolhatnák a vitatott határozatnak az említett társaságok felelősségének megállapítása és az általuk fizetendő bírság összegének meghatározása vonatkozásában történő hatályon kívül helyezését. A Bizottság másodlagosan azt állította, hogy ugyanezen okokból egyértelmű, hogy bár az említett határozat címzettjei voltak, az Akzo Nobel leányvállalatainak nem fűződött érdeke ahhoz, hogy az említett határozat hatályon kívül helyezését kérjék.

- 20 A megtámadott ítélet 31. és 32. pontjában az Elsőfokú Bíróság elutasította a Bizottság által hivatkozott elfogadhatatlansági kifogást.
- 21 Az ügy érdemét illetően a fellebbezők első jogalapja a csoport holdingtársaságaként működő – leányvállalataiban közvetlenül vagy közvetetten 100%-os részesedéssel rendelkező – Akzo Nobel egyetemleges felelősségének téves megállapításán alapult.
- 22 A fellebbezők arra hivatkoztak, hogy azon meghatározó befolyásnak, amelyet egy anyavállalatnak gyakorolnia kell ahhoz, hogy meg lehessen állapítani a felelősségét a leányvállalata magatartásáért, *stricto sensu* ez utóbbi üzletpolitikájára kell irányulnia.
- 23 A Bizottságnak tehát először is bizonyítania kellene az anyavállalat lehetőségét arra, hogy olyan mértékben irányítsa a leányvállalatát, hogy azt teljesen megfossza az önállóságától a kereskedelmi tevékenysége terén, másodsor pedig azt, hogy az anyavállalat élt e lehetőséggel.
- 24 A közösségi ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a 100%-os tulajdonú leányvállalatról vélelmezhető, hogy az anyavállalat által adott utasításokat követi. E körülmények között ahhoz, hogy a Bizottság ilyen esetben csak a leányvállalat felelősségét állapíthassa meg, szükséges, hogy ez utóbbi nagyrészt saját maga határozza meg az üzletpolitikáját. Amennyiben ez utóbbi feltétel teljesül, ismét a Bizottság feladata annak bizonyítása, hogy az anyavállalat az adott esetben ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.
- 25 Következésképpen az Akzo Nobel csoportéhoz hasonló vállalkozáscsoport egységes szervezete önmagában nem teszi szükségtelemmé annak bizonyítását, hogy az anyavállalat ténylegesen gyakorolta e befolyást.

26 A fellebbezők úgy vélik, bizonyították, hogy az Akzo Nobel leányvállalatai nagyrészt saját maguk határozzák meg az üzletpolitikájukat, és ily módon megdöntötték a Bizottság álláspontját erősítő vélelmet. Úgy vélik, az utóbbinak bizonyítania kellett volna, hogy az említett társaság meghatározó befolyást gyakorolt a többi fellebbező üzletpolitikájára. Márpedig a Bizottság nem teljesítette e kötelezettségét, mivel a többi, a tőke teljességével való rendelkezésen kívüli elem, amelyre a Bizottság az Akzo Nobel jogsértésért való egyetemleges felelősségének megállapítása érdekében támaszkodott, vagy nem releváns, vagy hibás.

27 A fellebbezők által a keresetük alátámasztására felhívott első jogalapot illetően az Elsőfokú Bíróság elsősorban megvizsgálta, mennyiben tudható be az anyavállalatnak a leányvállalat jogsértő magatartása, és az alábbiak szerint határozott:

„57 Emlékeztetni kell először is, hogy a vállalkozás fogalma az EK 81. cikk értelmében magában foglal minden olyan gazdasági egységet, amely meghatározott, hosszú távú gazdasági célt követő személyi, materiális és immateriális összetevők egységes szervezete, és amely hozzájárulhat az e rendelkezésben foglalt jogsértések elkövetéséhez (lásd az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 54. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

58 Tehát nem merül fel a jogsértéssel kapcsolatos kezdeményezés kérdése az anyavállalat és a leányvállalata között, és még kevésbé az előbbi érintettsége az említett jogsértésben, hanem azon tényről van szó, hogy a fent említett értelemben egyetlen vállalkozást képeznek, ami felhatalmazza a Bizottságot arra, hogy a bírságokat kiszabó határozatot a vállalkozások csoportja anyavállalatának címezze. Emlékeztetni kell arra, hogy a közösségi versenyjog elismeri, hogy az ugyanazon csoporthoz tartozó különböző vállalkozások gazdasági egységet képeznek, azaz az EK 81. és 82. cikk értelmében vállalkozásnak minősülnek, amennyiben az érintett vállalkozások nem önállóan határozzák meg a piaci magatartásukat (az Elsőfokú Bíróság T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 290. pontja).

59. Meg kell továbbá jegyezni, hogy a Bizottságnak a versenyjog terén hozott határozatai alkalmazása és végrehajtása céljából meg kell határoznia egy jogi személyiséggel rendelkező címetet (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített, úgynevezett »PVC II«-ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 978. pontját).
60. Abban az esetben, ha az anyavállalat a jogsértést elkövető leányvállalatának egyedüli tulajdonosa, fennáll azon egyszerű vélelem, amely szerint az adott anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalata magatartására (lásd ebben az értelemben a Bíróság 107/82. sz., AEG[-Telefunken] kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3151. o.] 50. pontját, valamint a fenti 59. pontban hivatkozott »PVC II«-ügyben hozott ítélet 961. és 984. pontját), így tehát az EK 81. cikk értelmében egy vállalkozásnak minősülnek (az Elsőfokú Bíróság T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. [...] sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 59. pontja). Ennélfogva, amikor a közösségi bíróság előtt vitatja a Bizottságnak a leányvállalata magatartása miatt vele szemben bírságot kiszabó határozatát, az anyavállalatot terheli e vélelem megdöntése olyan bizonyítékok nyújtásával, amelyek alkalmasak a leányvállalat önállóságának alátámasztására (az Elsőfokú Bíróság T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 136. pontja; valamint ebben az értelemben a Bíróság C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9925. o., a továbbiakban: Stora-ügyben hozott ítélet] 29. pontja).
61. E tekintetben ki kell emelni, hogy igaz ugyan, hogy a Bíróság a fenti 60. pontban hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 28. és 29. pontjában a leányvállalatban fennálló 100%-os részesedésen kívül más körülményekre is hivatkozott, mint például arra a tényre, hogy nem vitatták az anyavállalatnak a leányvállalata üzletpolitikájára gyakorolt hatását, és a két vállalkozásnak közös volt a képvisellete a közigazgatási eljárás során, e körülményeket azonban a Bíróság csupán azért említette meg, hogy ismertesse azon elemek összességét, amelyekre az Elsőfokú Bíróság az érvelését alapozta avégett, hogy arra a következtetésre jusson, hogy ez utóbbi nem kizárólag azon alapult, hogy az anyavállalat rendelkezett a leányvállalata tőkéjének egészével. Következésképpen azon tény, hogy a Bíróság megerősítette az Elsőfokú Bíróság értékelését ebben az ügyben, nem változtat a fenti 60. pontban hivatkozott AEG[-Telefunken] kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 50. pontjában kifejtett elven.

62. E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol az előbbi üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatra kirótt bírság megfizetését illetően, kivéve, ha az anyavállalat bizonyítja, hogy a leányvállalata lényegében nem hajtja végre az általa adott utasításokat, és ennél fogva önálló piaci magatartást követ.
63. Meg kell továbbá vizsgálni a jelen előzetes észrevételek keretében a felperesek beadványaiban központi helyet elfoglaló azon érvelést, miszerint az anyavállalatnak abból következő feltételezett befolyása, hogy a leányvállalat egyedüli tulajdonosa, ez utóbbi *stricto sensu* üzletpolitikájára irányul [...]. A felperesek szerint e politika körébe tartozik például a forgalmazási és árstratégia. Következésképpen az anyavállalat – ezen érvelés szerint – megdöntheti a vélelmet, ha bizonyítja, hogy a leányvállalat anélkül irányítja az üzletpolitikájának e meghatározott aspektusait, hogy utasításokat kapna e tekintetben.
64. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy annak elemzése keretében, hogy az ugyanazon csoport részét képező vállalkozások egy gazdasági egységet alkotnak-e, a közösségi bíróság vizsgálta, hogy az anyavállalatnak volt-e lehetősége befolyásolni az árpolitikát (lásd ebben az értelemben a Bíróság 48/69. sz., [Imperial Chemical Industries] kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 619. o.] 137. pontját és az 52/69. sz., Geigy kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 787. o.] 45. pontját), a gyártási és forgalmazási tevékenységeket (lásd ebben az értelemben a Bíróság 6/73. és 7/73. sz., Istituto Chemioterapico Italiano és Commercial Solvents kontra Bizottság egyesített ügyekben 1974. március 6-án hozott ítéletének [EBHT 1974., 223. o.] 37., 39–41. pontját), az értékesítési célkitűzéseket, a bruttó hasznot, az értékesítési költségeket, a »cash flowt«, az árukészletet és a marketinget (az Elsőfokú Bíróság T-102/92. sz., Viho kontra Bizottság ügyben 1995. január 12-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-17. o.] 48. pontja). Ugyanakkor ebből nem következik, hogy csupán ezen aspektusok tartoznának a leányvállalat üzletpolitikájának fogalma körébe az EK 81. és 82. cikknek az anyavállalatot illető alkalmazása végett.
65. A fenti 57. és 58. pontban kifejtett megfontolásokkal együtt olvasott ezen ítélkezési gyakorlatból éppen ellenkezőleg az következik, hogy az anyavállalatnak kell az Elsőfokú Bíróság elé terjesztenie minden, a közte és a leányvállalata közötti

szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatra vonatkozó bizonyítékot, amelyről úgy véli, hogy alátámasztják azt, hogy nem képeznek egy gazdasági egységet. Továbbá következik, hogy az értékeléskor az Elsőfokú Bíróságnak figyelembe kell vennie a felek által elé terjesztett valamennyi elemet, amelyeknek jellege és jelentősége esetenként különböző lehet.

66. E megfontolások fényében kell megvizsgálni, hogy az Akzo Nobel és a [vitatott] határozat címzettjeiként szereplő leányvállalatai egy gazdasági egységet képeznek-e.”

²⁸ Az Elsőfokú Bíróság ezt követően a megtámadott ítélet 67–85. pontjában megvizsgálta az ügy különböző iratait, és úgy határozott, hogy a felperesek nem döntötték meg azt a vélelmet, miszerint az Akzo Nobel, a határozat címzettjeiként szereplő leányvállalatban 100%-os részesedéssel rendelkező anyavállalat, meghatározó befolyást gyakorolt ez utóbbiak politikájára. Arra a következtetésre jutott, hogy az Akzo Nobel ez utóbbiakkal egy vállalkozásnak minősül az EK 81. cikk értelmében – anélkül hogy vizsgálni kellene, gyakorolt-e befolyást az Akzo Nobel azok magatartására –, így a fellebbezők által kérelmük alátámasztására felhívott első jogalapot el kell utasítani.

²⁹ Az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére – amennyiben a bíróság összege meghaladja az Akzo Nobel Functional 2003-as forgalmának 10%-át – és az Akzo Nobel egyetemleges felelősségének megállapítására vonatkozó indokolási kötelezettség megsértésére alapított második és harmadik jogalapot illetően, az Elsőfokú Bíróság azokat a megtámadott ítélet 90–91. és 94–96. pontjában elutasította. Az említett ítélet 97. pontjában ezért az elé terjesztett keresetet teljes egészében elutasította.

A felek kérelmei

30 Fellebbezésükben a fellebbező felek azt kérik, hogy a Bíróság:

- helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, amennyiben az elutasította az Akzo Nobel egyetemleges felelősségének téves megállapítására alapított jogalapot;

- semmisítse meg a vitatott határozatot, amennyiben az a jogsértő magatartásért való felelősséget az Akzo Nobelnek tudja be, és

- kötelezze a Bizottságot az elsőfokú eljárás és a fellebbezés költségeinek viselésére, amennyiben e költségek a jelen fellebbezésben foglalt kérelemmel kapcsolatosak.

31 A Bizottság kéri a fellebbezés elutasítását és a fellebbezők kötelezését az eljárás költségeinek viselésére.

A fellebbezésről

Az elfogadhatóságról

Az Akzo Nobeltől eltérő fellebbezők eljáráshoz fűződő érdekéről

- 32 A Bizottság lényegében azt állítja, hogy amennyiben a fellebbezés egyetlen jogalapja kizárólag az Akzo Nobel felelősségét érinti, egyedül az utóbbinak fűződik érdeke a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezéséhez. A fellebbezés a többi fellebbező tekintetében elfogadhatatlan, mivel felelősségüket és a rájuk kirótt bírságot nem vitatták.
- 33 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a fellebbező eljáráshoz fűződő érdeke akkor áll fenn, ha eredményessége esetén a fellebbezés alkalmas arra, hogy az azt benyújtó félnek előnyöket biztosítson (lásd ebben az értelemben a C-503/07. P. sz., Saint-Gobain Glass Deutschland kontra Bizottság ügyben 2008. április 8-án hozott végzés [EBHT 2008., I-2217. o.] 48. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 34 A jelen esetben a megtámadott ítélet helyben hagyta a vitatott határozatot, amely valamennyi fellebbezőt együttesen és egyetemlegesen kötelezte a Bizottság által kirótt 20,99 millió EUR összegű bírság megfizetésére. A fentiekből következően az Akzo Nobel Nederland, az Akzo Nobel Chemicals International, az Akzo Nobel Chemicals és az Akzo Nobel Functional Chemicals érdekelt abban, hogy elérje a megtámadott ítéletet hatályon kívül helyezését (lásd analógia útján az Elsőfokú Bíróság T-111/01. sz., Saxonia Edelmetalle kontra Bizottság ügyben 2001. augusztus 2-án hozott végzésének [EBHT 2001., II-2335. o.] 17. pontját).
- 35 Amennyiben ugyanis a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni az Akzo Nobel felelőssége vonatkozásában, az utóbbi leányvállalatainak helyzete is megváltozik, különösen az egyetemleges felelősség szabályaiból eredő következmények tekintetében.

- 36 Következésképpen a Bizottság által az Akzo Nobel Nederland, az Akzo Nobel Chemicals International, az Akzo Nobel Chemicals és az Akzo Nobel Functional Chemicals eljárásához fűződő érdekével kapcsolatban emelt elfogadhatatlansági kifogást el kell utasítani.

A fellebbezés keretében először előterjesztett új jogalap fennállásáról

- 37 A Bizottság arra is hivatkozik, hogy a fellebbezés egyetlen jogalapja új jogalpnak tekintendő, amelyet először a fellebbezési eljárás keretében terjesztettek elő, ezért azt elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, amennyiben olyan elemeket tartalmaz, amelyekre a fellebbezők az Elsőfokú Bíróság előtt nem hivatkoztak. Az utóbbiak ugyanis az említett jogalppal vitatták azon vélelemnek még a fennállását is, amely szerint az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára, ha az utóbbiban 100%-os részesedéssel rendelkezik, jöllehet az Elsőfokú Bíróság előtti eljárásban soha nem vonták kétségbe e vélelem fennállását, és megdöntésének megkísérlésével elismerték, hogy az a jelen ügyben alkalmazandó. Szintén elfogadhatatlanok a fellebbezőknek a leányvállalat tevékenységének releváns, az anyavállalat által gyakorolt meghatározó befolyás által érintett tárggyával kapcsolatos érvei.

- 38 A Bíróság eljárási szabályzatának 118. cikke értelmében ugyanezen szabályzat 42. cikkének 2. §-a, amely főszabály szerint megtiltja az eljárás további részében új jogalap felhozatalát, megfelelően alkalmazandó a Bíróság előtti olyan eljárásban, amelynek tárgya az Elsőfokú Bíróság határozata elleni fellebbezés. A Bíróság hatásköre a fellebbezés során így az Elsőfokú Bíróság előtt megvitatott jogalapoknak ez utóbbi általi értékelése vizsgálatára korlátozódik (lásd különösen a C-229/05. P. sz., PKK és KNK kontra Tanács ügyben 2007. január 18-án hozott ítélet [EBHT 2007., I-439. o.] 61. pontját). Ha ugyanis valamely félnek megengednék, hogy először a Bíróság előtt hozzon fel olyan jogalapot, amelyet az Elsőfokú Bíróságnál nem terjesztett elő, az azt

jelentené, hogy az az Elsőfokú Bíróság által eldöntött jogvitán túlterjedő jogvitával fordulhatna a Bírósághoz (lásd ebben az értelemben a C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-5425. o] 165. pontját).

39 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a fellebbezők az Elsőfokú Bíróság előtt az Akzo Nobel egyetemleges felelősségének helytelen megállapítására alapított jogalapra hivatkoztak, amelyben azt állították, hogy az utóbbi nem gyakorolt meghatározó befolyást leányvállalatai kereskedelmi magatartására, és nem alkotott velük egy gazdasági egységet. A fentiek alapján az említett jogalapot – a fellebbezők által a Bíróság elé terjesztett – azon vélelemmel kapcsolatos érvek továbbvitelének kell tekinteni, amely szerint az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol leányvállalataira, ha abban 100%-os részesedéssel rendelkezik. Amennyiben ugyanis a fenti érvek és a leányvállalat tevékenységének releváns, az anyavállalat meghatározó befolyása által érintett tárgyhöz kapcsolódó érvek az Akzo Nobel leányvállalatai magatartásának az előbbinek történő betudására vonatkozó szabályok alkalmazásához kapcsolódó további érveknek tekinthetők, a fellebbezők nem módosították az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett jogvita tárgyát.

40 Ezért a fellebbezést elfogadhatónak kell nyilvánítani.

Az ügy érdeméről

41 A fellebbezők a fellebbezésük alátámasztására felhozott egyetlen jogalapjukkal arra hivatkoznak, hogy – mivel elutasította a jogsértő magatartásért való felelősségnek tévesen az Akzo Nobelnek történő betudására alapított jogalapot – az Elsőfokú Bíróság tévesen alkalmazta az EK 81. cikk és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „vállalkozás” fogalmát. E jogalap két különálló részből áll.

Az egyedüli jogalap első részéről, amely a leányvállalat önállóságának hiányát illetően a Bizottságra háruló bizonyítási teher téves meghatározásán alapul

– A felek érvei

- 42 A fellebbezők azt állítják, hogy az Elsőfokú Bíróság téves jogi szempontot alkalmazott annak meghatározására, hogy önálló volt-e az Akzo Nobel leányvállalatainak piaci magatartása.
- 43 A fellebbezők szerint rendszerint a Bizottság feladata annak bizonyítása, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó kereskedelmi befolyást gyakorolt leányvállalataira. Mindazonáltal e bizonyítási teher könnyítése érdekében a Bíróság egyszerű vélelmet állított fel.
- 44 A Bíróság a fenti hivatkozott Stora-ügyben kifejezetten kimondta, hogy a leányvállalatban fennálló 100%-os részesedés önmagában nem elegendő az anyavállalat felelősségének megállapításához, amennyiben vitatott, hogy ez utóbbi meghatározó kereskedelmi befolyást gyakorolt-e az említett leányvállalatra. Az említett ítéletben a Bíróság követte az ítélet alapjául szolgáló ügyben Mischo főtanácsnok által előterjesztett indítvány 48. pontjában kifejtett érvelést, amely szerint habár a Bizottságra annak bizonyítása kapcsán háruló bizonyítási teher, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt-e leányvállalata magatartására, könnyebbé válik abban az esetben, ha az anyavállalat az utóbbiban 100%-os részesedéssel rendelkezik, a részesedés mértékén túl további bizonyítékra van szükség, amely azonban ténykörülményekből is állhat.
- 45 A fentiek alapján a leányvállalat teljes tőkéjével való rendelkezés további ténykörülményekkel kiegészülve azon vélelmet keletkezteti, hogy a leányvállalat nem tanúsított önálló magatartást a piacon. A Bizottság tehát nem mentesülhet az őt terhelő bizonyítási tehertől kizárólag arra a körülményre hivatkozva, hogy az anyavállalat leányvállalatában 100%-os részesedéssel rendelkezik. A Bizottságnak egyéb olyan

ténykörülményeket is fel kell hoznia, amelyek bizonyítják, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára. Az Elsőfokú Bíróság megsértette ezen elvet, amikor úgy határozott, hogy annak a következtetésnek a levonásához, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalata üzletpolitikájára, elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy az anyavállalat rendelkezett e leányvállalat teljes tőkéjével.

46 Ezenkívül további két ítéletben, azaz a T-325/01. sz., DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletben (EBHT 2005., II-3319. o.), valamint a T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz., Bolloré és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2007. április 26-án hozott ítéletben (EBHT 2007., II-947. o.) az Elsőfokú Bíróság helyesen alkalmazta az előző pontban említett elvet annak kimondásával, hogy habár az a tény, hogy az anyavállalat a leányvállalat teljes tőkéjének egyedüli tulajdonosa, erős ténykörülménynek minősül annak alátámasztására az anyavállalat tekintetében, hogy az meghatározó befolyást képes gyakorolni leányvállalata piaci magatartására, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az anyavállalatnak lehessen betudni a felelősséget a leányvállalata magatartása miatt, és a részesedés mértékén túl további bizonyítékra van szükség, de az ténykörülményekből is állhat.

47 A fellebbezők szintén az Elsőfokú Bíróság terhére róják, hogy könnyítette a Bizottságra háruló bizonyítási terhet, és ily módon e bizonyítási teherre vonatkozóan olyan elképzelést fogadott el, amely sérti a védelemhez való jogot. A Bizottság ugyanis köteles az általuk a Stora-ügyben hozott ítélet értelmében annak tekintett és olyanként értelmezett ténykörülményeket már a kifogásközlési szakaszban, és nem csupán a határozathozatali szakaszban előterjeszteni. Márpedig a kifogásközlésben a Bizottság az Akzo Nobel együttes és egyetemleges felelősségének megállapítására irányuló szándékát kizárólag arra a tényre alapozta, hogy e vállalkozás 100%-os részesedéssel rendelkezett a jogsértő magatartás elkövetésében részt vevő leányvállalatokban. A vitatott határozatban ezzel szemben állítólagos – az említett Stora-ügyben hozott ítélet értelmében vett – további ténykörülményekre is hivatkozott, amelyeket mesterségesen hoztak létre a fellebbezők által a kifogásközlésre adott válaszban hivatkozott információk elferdítésével.

48 Végül a fellebbezők bírálják a megtámadott ítélet 62. pontját, amelyben – kimondva, hogy a szóban forgó vélelem megdöntéséhez bizonyítani kell, hogy a leányvállalat lényegében nem követi az anyavállalat által kiadott utasításokat – az Elsőfokú Bíróság

olyan megoldást fogadott el, amely azt eredményezi, hogy e vélelem csak abban az esetben dönthető meg, ha az anyavállalat utasításokat bocsátott ki.

- 49 A Bizottság arra hivatkozik, hogy az a körülmény, hogy a leányvállalat az anyavállalattól elkülönült jogi személyiséggel rendelkezik, még nem elegendő ahhoz, hogy kizárja annak lehetőségét, hogy magatartását az utóbbinak tudják be, mégpedig akkor, amikor a leányvállalat nem önálló módon határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat adott ki a számára. Amennyiben az anyavállalat a leányvállalatban 100%-os részesedéssel rendelkezik, felesleges annak vizsgálata, hogy az utóbbi ténylegesen is felhasználta hatalmát arra, hogy meghatározó befolyást gyakoroljon leányvállalata üzletpolitikájára.
- 50 A Bíróság a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítéletben a fenti elvet nem vonta kétségbe. Elismerte, hogy amikor az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezik a leányvállalatában, vélelmezhető, hogy befolyást gyakorol leányvállalata magatartására. A Bizottság szerint, habár a Bíróság a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 29. pontjában kimondta, hogy az Elsőfokú Bíróság jogszerűen hivatkozhatott e vélelemre, különösen annak megállapítását követően, hogy az anyavállalat a közigazgatási eljárás során az érintett jogsértéssel kapcsolatban a Bizottság egyetlen tárgyalópartnereként járt el, a Bíróság az utóbbi körülményre csak másodlagosan, a jogsértésért való felelősség anyavállalatnak történő betudását alátámasztó, további körülményként hivatkozik.
- 51 Az Elsőfokú Bíróság számos ítéletében alkalmazta az említett vélelmet a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítéletre utalva, anélkül hogy alkalmazását további ténykörülmények bizonyításától tette volna függővé. A fent hivatkozott DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben hozott ítélet és a fent hivatkozott Bolloré és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet nem kérdőjelezi meg az említett vélelem alkalmazását. E két ítéletben ugyanis az Elsőfokú Bíróság összetévesztette a leányvállalat feletti befolyás fogalmát az e befolyás gyakorlásának fogalmával, amelyek közül csak az utóbbi vélelmezhető abban az esetben, ha az anyavállalat rendelkezik a leányvállalat teljes tőkéjével. Ráadásul a további ténykörülményeket a vélelem megdöntése érdekében előterjesztett bizonyítékok elemzése során már vizsgálták.

52 A védelemhez való jog megsértésén alapuló érvet illetően a Bizottság úgy véli, hogy a közösségi versenyjogban nem szokatlan a vélelmek alkalmazása. Amikor a Bizottság bejelenti az érintett vállalkozás számára, hogy vélelemre kíván támaszkodni, a Bizottság alkalmat ad e vállalkozás számára, hogy az adott kérdésben állást foglaljon, és benyújtson minden olyan bizonyítékot, amely alkalmas álláspontja alátámasztására. Tekintettel arra, hogy a vállalkozás rendelkezik a belső működésére vonatkozó valamennyi információval, teljes mértékben logikus a bizonyítási tehernek a fentihez hasonló megosztása.

53 A megtámadott ítélet 62. pontjának bírálata kapcsán a Bizottság arra hivatkozik, hogy az egy szöveggörnyezetéből kiragadott mondat téves értelmezésén alapszik. Az Elsőfokú Bíróság azt kívánta kimondani, hogy a leányvállalat akkor képez önálló gazdasági egységet, ha nem követi az anyavállalata utasításait. Ilyen helyzet áll elő, amennyiben egyáltalán nem adtak utasítást, vagy ha az adott utasításokat nem követik.

– A Bíróság álláspontja

54 Először is meg kell jegyezni, hogy a közösségi versenyjog a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik (a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P, C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-123. o.] 59. pontja), és hogy a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától (lásd többek között a fent hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 112. pontját; a C-222/04. sz., Cassa di Risparmio di Firenze és társai ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-289. o.] 107. pontját, valamint a C-205/03. P. sz., FENIN kontra Bizottság ügyben 2006. július 11-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-6295. o.] 25. pontját).

55 A Bíróság azt is megállapította, hogy ugyanebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely a szóban forgó megállapodás szempontjából gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból ez az egység több természetes vagy jogi személyből áll (a C-217/05. sz. Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio ügyben 2006. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2006., 11987. o.] 40. pontja).

- 56 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd ebben az értelemben a C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4125. o.] 145. pontját, a C-279/98. P. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet [EBHT 2000., I-9693. o.] 78. pontját, valamint a C-280/06. sz., ETI és társai ügyben 2007. december 11-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-10893. o.] 39. pontját).
- 57 A közösségi versenyjog megsértését egyértelműen azon jogi személynek kell betudni, amellyel szemben később bírság szabható ki, és a kifogásközlést ez utóbbinak kell címezni (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 60. pontját és a C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. sz., August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-7191. o.] 28. pontját). A kifogásközlésnek szintén meg kell jelölnie, hogy a benne foglalt tényeket milyen minőségében róják fel a jogi személynek.
- 58 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. és 133. pontját, a fent hivatkozott Geigy kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 44. pontját, a 6/72. sz., Europemballage és Continental Can kontra Bizottság ügyben 1973. február 21-én hozott ítélet [EBHT 1973., 215. o.] 15. pontját, valamint a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 26. pontját), különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd analógia útján a fent hivatkozott Rørandustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 117. pontját, valamint a fent hivatkozott ETI és társai ügyben hozott ítélet 49. pontját).
- 59 Hasonló esetben ugyanis az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ily módon a jelen ítélet 54. és 55. pontjában említett ítélkezési gyakorlat értelmében egyetlen vállalkozást alkot. Ennek alapján az a tény, hogy valamely anyavállalat és annak leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot, lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzen az anyavállalatnak anélkül, hogy bizonyítania kellene az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét.

- 60 Abban a különös esetben, ha az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezik a közösségi versenyjog szabályait sértő magatartást folytató leányvállalatban, egyrészt ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat az említett leányvállalat magatartására (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 136 és 137. pontját), másrészt pedig fennáll azon egyszerű vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 50. pontját és a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 29. pontját).
- 61 E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatra kirótt bírság megfizetését illetően, kivéve ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 29. pontját).
- 62 Ahogyan arra az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 61. pontjában helyesen hivatkozott, igaz ugyan, hogy a Bíróság a fenti 60. pontban hivatkozott Stora-ügyben hozott ítélet 28. és 29. pontjában a leányvállalatban fennálló 100%-os részesedéssel való rendelkezésén kívül további körülményekre is hivatkozott, például arra a tényre, hogy nem vitatták az anyavállalatnak a leányvállalata üzletpolitikájára gyakorolt befolyását, és a két vállalkozásnak közös volt a képviselője a közigazgatási eljárás során, e körülményeket azonban a Bíróság csupán azért említette meg, hogy ismertesse azon elemek összességét, amelyekre az Elsőfokú Bíróság az érvelését alapozta, és nem annak érdekében, hogy a jelen ítélet 60. pontjában említett vélelem alkalmazását az anyavállalat által ténylegesen gyakorolt befolyásra vonatkozó további ténykörülmények előterjesztésétől tegye függővé.
- 63 A fenti megállapítások összességéből következik, hogy az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot annak kimondásával, hogy ha az anyavállalat a jogsértést elkövető leányvállalatban 100%-os részesedéssel rendelkezik, fennáll azon egyszerű vélelem, amely szerint ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalata magatartására.

64 Következésképpen, mivel a Bizottság – a jogsértés betudhatóságát illetően – a kifogásközlési szakaszban csupán az arra vonatkozó bizonyíték előterjesztésére köteles, hogy az anyavállalat rendelkezik leányvállalatainak tőkéjével, a fellebbezőknek a védelemhez való jog megsértésén alapuló érve nem fogadható el.

65 A megtámadott ítélet 62. pontjának bírálatát illetően elegendő megemlíteni, hogy abból egyáltalán nem következik, hogy az Elsőfokú Bíróság azon esetekre csökkentette volna a jelen ítélet 60. pontjában említett vélelem megdöntésének lehetőségeit, amelyekben az anyavállalat utasításokat bocsátott ki. Ellenkezőleg, a megtámadott ítélet 60. és 65. pontjából következik, hogy az Elsőfokú Bíróság e tekintetben viszonylag tág értelmezést fogadott el, amikor többek között úgy határozott, hogy az anyavállalat feladata az Elsőfokú Bíróság értékelésének alávetni az ő maga és a leányvállalata közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozó valamennyi olyan adatot, amely bizonyítja, hogy nem egy gazdasági egységet alkotnak.

66 A fentiekből következik, hogy a fellebbezők által fellebbezésük alátámasztására felhozott egyedüli jogalap első részét – mint megalapozatlant – el kell utasítani.

Az egyedüli jogalap második részéről, amely a leányvállalat üzletpolitikája fogalmának téves meghatározásán alapul

– A felek érvei

67 A fellebbezők szerint az Elsőfokú Bíróság tévesen vélte úgy, hogy a megtámadott ítélet 64. pontjában említettektől eltérő szempontok is kapcsolódnak az anyavállalat meghatározó befolyása alatt álló leányvállalat üzletpolitikájához, és hogy az anyavállalat

és a leányvállalat közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatok relevánsak az utóbbi gazdasági önállóságának megállapítása szempontjából.

- 68 Az üzletpolitika a piaci magatartással kapcsolatos, és azon termékek előállítására és szolgáltatások megvalósítására korlátozódik, amelyeket a vállalkozás bizonyos feltételek mellett, adott területen és adott időpontban értékesít a fogyasztók számára. Az üzletpolitikának a fentiekén kívül nincsenek egyéb vonatkozásai.
- 69 A fellebbezők szerint az üzletpolitika fogalmának a leányvállalat piaci magatartását meghaladó kiterjesztése az objektív felelősség rendszerének bevezetéséhez vezet, amely ellentétes a Bíróság ítélkezési gyakorlatában biztosított személyes felelősség elvével.
- 70 A Bizottság azt állítja, hogy az a kérdés, miszerint az üzletpolitika fogalmának tágabb vagy szűkebb meghatározását kell-e elfogadni, nem releváns az egyetlen vállalkozás meglétének meghatározására nézve, amely utóbbi érdekében a Bíróság leginkább a társaságok között meglévő gazdasági és szervezeti kapcsolatokat veszi figyelembe.
- 71 Az objektív felelősség bevezetésével kapcsolatos érvet illetően a Bizottság úgy véli, hogy a közösségi versenyjogban az objektív felelősség elve nem alkalmazható, mivel a bizottsági határozatok soha nem állapítják meg a vállalkozások felelősségét anélkül, hogy arra vonatkozóan ne állna rendelkezésre bizonyíték. A személyes felelősség elvével nem ellentétes az anyavállalat felelősségének megállapítása azon leányvállalata magatartása miatt, amelyben 100%-os részesedéssel rendelkezik.

– A Bíróság álláspontja

- 72 Ahogyan a jelen ítélet 58. pontjában szerepelt, a leányvállalat magatartása akkor tudható be az anyavállalatnak, ha a leányvállalat – jóllehet különálló jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében az anyavállalat által adott utasításokat követi.
- 73 Következésképpen – ahogyan arra a főtanácsnok indítványának 87–94. pontjában rámutatott – a leányvállalat piaci magatartása nem az anyavállalat felelősségének megállapítását lehetővé tévő egyetlen körülmény, hanem csak egyike a gazdasági egység fennállására utaló jeleknek.
- 74 Szintén a jelen ítélet fent említett 58. pontjából következik, hogy annak megállapítása érdekében, hogy a leányvállalat önálló módon határozza-e meg piaci magatartását, nem csupán a megtámadott ítélet 64. pontjában említett körülményeket kell figyelembe venni, hanem az említett leányvállalat és az anyavállalat közötti valamennyi releváns gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatot is, amelyek az adott esettől függően változhatnak, ezért nem képezhetik kimerítő felsorolás tárgyát.
- 75 A fentiekből következik, hogy az Elsőfokú Bíróság nem alkalmazta tévesen a jogot azon terület vonatkozásában, ahol az anyavállalat befolyást gyakorol leányvállalatára.

76 A fenti következtetést nem gyengíti a fellebbezőknek az objektív felelősséggel kapcsolatos érve.

77 E tekintetben meg kell említeni, hogy – miként az a jelen ítélet 56. pontjából is következik – a közösségi versenyjog a jogsértést elkövető gazdasági egység személyes felelősségének elvén alapul. Márpedig amennyiben az anyavállalat e gazdasági egység részét képezi, amely a jelen ítélet 55. pontjában foglaltaknak megfelelően több jogi személyből is állhat, az anyavállalatot az e gazdasági egységet alkotó többi jogi személlyel egyetemlegesen felelősnek kell tekinteni a versenyjogot érintő jogsértő magatartásokért. Ugyanis még abban az esetben is, ha az anyavállalat nem vesz közvetlenül részt a jogsértésben, hasonló esetben meghatározó befolyást gyakorol az abban résztvevő leányvállalatokra. Következésképpen a fenti összefüggésben az anyavállalat felelőssége nem tekinthető objektív felelősségnek.

78 Következésképpen a fellebbezők által fellebbezésük alátámasztására felhozott egyedüli jogalap második részének nem lehet helyt adni, ezért azt – mint megalapozatlant – teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

79 Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a szerint, amely ugyanezen szabályzat 118. cikke értelmében a fellebbezési eljárásra is alkalmazandó, a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a fellebbezők pervesztesek lettek, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell őket a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A Bíróság a fellebbezést elutasítja.**

- 2) **A Bíróság az Akzo Nobel NV-t, az Akzo Nobel Nederland BV-t, az Akzo Nobel Chemicals International BV-t, az Akzo Nobel Chemicals BV-t és az Akzo Nobel Functional Chemicals BV-t kötelezi a fellebbezési eljárás költségeinek viselésére.**

Aláírások